

RAQAMLI IQTISODIYOTDA BUXGALTERIYA HISOBI

U.A.Shirinov – SamISI, PhD.

D.Hamidov – SamISI, magistr

Annotatsiya: Maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobini yuritish tartiblari va buxgalteriya hisobi dasturlari keng ochib berilgan.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, buxgalteriya hisobi, moliyaviy hisobot, avtomatlashtirilgan buxgalteriya, dasturiy ta'minot.

Аннотация: В статье описаны бухгалтерские программы и бухгалтерские программы в условиях цифровой экономики.

Ключевые слова: цифровая экономика, бухгалтерский учет, финансовая отчетность, автоматизированный учет, программное обеспечение.

Abstract: In the article, accounting procedures and accounting programs are widely disclosed in the conditions of the digital economy.

Keywords: digital economy, accounting, financial reporting, automated accounting, software.

Bugungi kunda mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotga o'tish dolzarb topshiriq bo'lib turibdi. Shuning uchun ham mazkur iqtisodiyot sharoitida daromadlarni tan olish va ularning hisobini tashkil yetish buxgalteriya hisobining dolzarb masala bo'lib hisoblanadi. Avvalo shuni aytish kerakki, raqamli iqtisodiyotda raqamli ko'rinishdagi ma'lumotlar barcha ijtimoiy-iqtisodiy sohalaridagi ishlab chiqarishning asosiy elementi hisoblanadi va daromadlarni tan olish ma'lumotlarning ishonchliligini oshirib, korxonalariga tashqi kapitalning jalb yetilishiga olib keladi, shuningdek iqtisodiyotning barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

O'zbekistonda 2021 yildan e'tiboran aksiyadorlik jamiyatlari, banklar, sug'urta tashkilotlari, yirik soliq to'lovchi hisoblangan korxonalariga MHXSlar asosida moliyaviy hisobot tuzish amaliyoti joriy etildi. 2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida «Iqtisodiyot tarmoqlarida barqaror yuqori o'sish sur'atlarini ta'minlash orqali kelgusi besh yilda aholi jon boshiga yalpi ichki mahsulotni - 1,6 baravar va 2030 yilga borib aholi jon boshiga to'g'ri keladigan daromadni 4 ming AQSh dollaridan oshirish hamda «daromadi o'rtachadan yuqori bo'lgan davlatlar» qatoriga kirish uchun zamin yaratish»¹ maqsadining qo'yilishi ham tashkilotlarda daromadlar hisobini xalqaro tajribalar asosida takomillashtirish borasida aniq vazifalarni belgilab berdi. Shu bilan birga o'z yechimini kutayotgan qator muammolar, jumladan daromadlarni tan olish bosqichlarini belgilash, moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotni mazmun va tarkibiy jihatdan qayta ishlab chiqish, boshqa umumlashgan daromadlarni tan olish va aks ettirish, daromadlarga oid buxgalteriya hisobi schyotlarini mazmun va mohiyati jihatidan takomillashtirish, hisobotning shaffofligi va taqqoslanuvchanligiga erishish masalalari dolzarbdir. Mazkur vazifalarning

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сон “2022–2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги Фармони. <https://lex.uz/docs/5841063>

samarali bajarilishini ta'minlash korxonalarda daromadlar hisobini takomillashtirish yuzasidan ilmiy izlanishlarni olib borishni taqozo etadi.

Buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish buxgalterlar ishini va ma'lumotni qo'lda qayta ishlash bilan solishtirganda ancha osonlashtiradi. Buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish boshlang'ich hujjatlarni avtomatik tarzda rekvizitlarni to'ldirish, ko'p hajmli ma'lumotlarni qayta ishlash, ma'lumotlarni turli ko'rinishlarda foydalanuvchilarga taqdim etish imkoniyatlarining mavjudligi, ortiqcha qog'oz sarfi oldi olinadi, rahbariyat va quyi bo'g'inlar, tashkiliy bo'linmalar o'rtasida tezkor ma'lumot almashinuvi, arifmetik xatolarni bartaraf etish, nazorat qiluvchi organlar va banklar bilan onlayn aloqa, qonun hujjatlaridagi o'zgarishlarga tezda javob berish qobiliyatlarining mavjudligi bilan foydalanuvchilarga qulayliklar yaratadi.

Iqtisodiyotni raqamlashtirish buxgalteriya hisobini yangi bosqichga olib chiqadi, bu esa o'z o'rnida davlat, soxa mutaxassisleri va amaliyotchilardan yangi raqamli iqtisodiyotda buxgalteriya hisobining me'yoriy huquqiy asosini yaratish uchun asosiy tushunchalar modelini shakllantirish, qonunchilik, nizomlar, yo'riqnomalar va qoidalarni ishlab chiqish uchun birgalikda ishlashni talab qiladi. Raqamli iqtisodiyotga o'tish bu yangi kelajakka qadam demakdir.

Dunyo iqtisodiyotining va axborot texnologiyalarining rivojlanishi buxgalteriya hisobini ham rivojlanishiga asos yaratdi. Bu esa buxgalteriya hisobini avtomatlashtirilgan tizimlaridan foydalanish imkoniyatarini yaratdi.

Bugungi kunda mamlakatimizda buxgalteriya hisobini yuritishda bir qancha dasturiy ta'minotlardan foydalanilmoqda, jumladan **1uz, 1c, uzasbo, estat** dasturlari va buxgalteriya hisobining ayrim obyektlari uchun **my.soliq.uz, faktura.uz, internet banking, didox.uz** saytlaridan foydalanib kelinmoqda.

Buxgalteriya hisobini raqamlashtirish sohada quyidagi afzalliklarni yaratadi:

- *ma'lumot aylanishi tezlashadi;*
- *ma'lumotlar ishonchliligi ortadi;*
- *mehnat samaradorligi ortadi;*
- *hujjatlarni to'ldirishga sarflangan vaqt tejaladi;*
- *maxsulot tannarxi aniq hisob kitob qilinadi;*
- *ko'p hajmli ma'lumotlarni tez qayta ishlash imkoni yaratiladi;*
- *ortiqcha qog'oz sarfi oldi olinadi;*
- *arifmetik xatolar oldi olinadi;*
- *faoliyat yuritishda joy, vaqt va qurilmalar ahamiyati kamayadi, ya'ni ma'lumotlardan xoxlagan joyda, xoxlagan vaqtda va xoxlagan qurilma (noutbuk, planshet, mobil qurilma) orqali foydalanish mumkin;*
- *ma'lumotlarni yo'qolib ketmaslik kafolatining mavjudligi;*
- *me'yoriy hujjatlarning o'zgarishiga tez moslashuvchanlik;*
- *xalqaro standartlarga moslashuvchanlik;*
- *soliqlar va boshqa byudjetga to'lovlar bo'yicha chetlanishlarning vujudga kelmasligi.*

Yuqoridagilardan ko'rishimiz mumkinki buxgalteriya hisobini raqamlashtirish nafaqat korxonalar uchun balki davlat uchun ham juda muhim vazifalardan biridir.

Buxgalteriya hisobini raqamlashtirish sohada afzalliklar bilan birga ayrim muommoli vaziyatlarni ham vujudga keltiradi:

- *ish joylarining qisqarishi, barcha bo'limlar avtomatlashtirilishi natijasida ish o'rinlari qisqarishi mumkin;*
- *umumiy tizimdan ma'lumotlarni sizib chiqishi natijasida xo'jalik subyektlari ma'lumotlari oshkor bo'lishi;*
- *dasturiy ta'minotlarga tobe'lik kuchayadi;*
- *internet xizmatining sifati pastligi tizimda ayrim nuqsonlarni vujudga kelishiga sabab bo'ladi;*
- *sohaga yuqori malakali kadrlarning yetishmasligi;*

Mamlakatimizda iqtisodiyotni raqamlashtirishi natijasida buxgalteriya hisobini tashkil etishning quyidagi usularidan foydalanish mumkin.

- ❖ *Iuz, 1c, uzasbo, estat kabi dasturiy ta'minotlarni ma'lumotlar bazasiga ulash orqali faoliyatni yuritish;*
- ❖ *bulutli texnologiyalardan foydalanish Google drive(disk), yandex disk, Onedrive, dropbox texnologiyalaridan foydalanish;*
- ❖ *blokcheyn texnologiyasidan foydalanish.*

Har bir texnologiyani buxgalteriya hisobida qo'llashning ijobiy va salbiy jixatlari mavjud.

Iuz, 1c, uzasbo, estat kabi dasturiy ta'minotlari buxgalterlarga buxgalteriya hisobining bir-biriga bog'langan sohalarini yuritish, boshqaruv xodimlariga tegishli ma'lumotlarga ega bo'lish va boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkoniyatini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi PF-60-son «2022 - 2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida»gi Farmoni. <https://lex.uz/docs/5841063>

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 5 oktyabrdagi "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" PF-6079-son farmoni.

3. Жаббарова, Ч. (2022). Raqamli iqtisodiyot sharoitida majburiyatlar hisobini rivojlantirish muammolari va istiqbollari.

4. Ташназаров С.Н. Иқтисодийни модернизациялаш шароитида молиявий ҳисобот: муаммо ва ечимлар. Монография. - Т.: «Navro'z», 2016 й. - 295 б.

5. Gulizahro, T., Hurriyat, M., Oydinoy, N., Umida, N., & Muxlisa, O. (2023, April). RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA "1C: BUXGALTERIYA HISOBI". In " *Conference on Universal Science Research 2023*" (Vol. 1, No. 4, pp. 96-98).

6. Muxammadsharipov, N. (2022). BLOCKCHAIN TECHNOLOGIES AND TRANSFORMATION OF FINANCIAL SERVICES. *Science and Innovation*, 1(7), 344-347.

7. Luptullaevich, X. T. (2023). Iqtisodiy o'qish sharoitida paxta va to'qimachilik mahsulotlarini rivojlantirishning istiqbolli strategiyalari. *Siyosatshunoslik, huquq va xalqaro munosabatlar jurnali*, 2(6), 41-44.

8. Luptullaevich, X. T. (2023). Paxta-to'qimachilik sanoatining eksportga yo'naltirilgan korxonalar faoliyati samaradorligini oshirish. *Siyosatshunoslik, huquq va xalqaro munosabatlar jurnali*, 2(6), 37-40.